

VII.501.218.2020.KŁ

Pan
Łukasz Szumowski
Minister Zdrowia

Szanowny Panie Ministrze!

Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił uwagę na udostępnione w prasie informacje dotyczące tego, że organy władzy publicznej chcą przetwarzać w rejestrze publicznym dane o próbach samobójczych. Zgodnie z dostępnymi przekazami medialnymi Zespół roboczy ds. prewencji samobójstw i depresji przy Radzie ds. Zdrowia Publicznego Ministerstwa Zdrowia podjął 10 kwietnia uchwałę w sprawie konieczności podjęcia prac nad Krajową Bazą Danych na rzecz Monitorowania i Profilaktyki Zachowań Samobójczych¹.

Artykuł 47 Konstytucji zawiera ogólne gwarancje ochrony prywatności, a art. 51 Konstytucji odnosi się bezpośrednio do aspektów ochrony prywatności związanych z przetwarzaniem informacji o jednostce. Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny tzw. autonomia informacyjna jednostki, oznaczająca prawo do samodzielnego decydowania o ujawnianiu innym informacji dotyczących swojej osoby, a także prawo do sprawowania kontroli nad takimi informacjami, znajdującymi się w posiadaniu innych podmiotów (wyrok TK z 19 lutego 2002 r., sygn. akt U 3/01). Ustrojodawca w art. 51 Konstytucji poprzez wielokrotne odesłanie do warunku legalności (zob. wyrok TK z 20 kwietnia 2004 r., K 45/02) wprowadził zapowiedź stworzenia przez ustawodawcę normatywnej architektury

¹ Zob. K. Kowalska, *Rejestr pomoże uniknąć ponownych prób samobójczych*, <https://www.rp.pl/Bezpieczenstwo/306179979-Rejestr-pomoze-uniknac-ponownych-prob-samobojczych.html>.

obiegu informacji o jednostkach zgodnej z konstytucyjnym standardem². Wymogi odnośnie do dozwolonych konstytucyjnie ograniczeń w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw zostały określone w art. 31 ust. 3 Konstytucji. W wypadku prawa do prywatności zostały one doprecyzowane w art. 51 ust. 2 Konstytucji. Wprowadzane ograniczenia, aby spełniały konstytucyjny standard, mogą być ustanowione tylko w ustawie, nie mogą naruszać istoty wolności lub prawa oraz muszą być konieczne w demokratycznym państwie prawnym dla ochrony wartości enumeratywnie wyliczonych w art. 31 ust. 3 Konstytucji. Należy przy tym zauważyć, że w piśmiennictwie przyjmuje się, że klauzule ograniczające zawarte w art. 31 ust. 3 oraz w art. 51 ust. 2 Konstytucji należy interpretować jako wyrażające zasadę przydatności, konieczności i proporcjonalności sensu stricto (K. Wojtyczek, *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę praw człowieka w Konstytucji RP*, Kraków 1999, s. 150). Ochronę prawa do prywatności potwierdza również art. 8 EKPC, zgodnie z którym „Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji”.

Należy wskazać, że w omawianym przypadku działania państwa mają dotyczyć szczególnie wrażliwej społecznie kwestii zapobiegania samobójstwom należącej do zagadnień z zakresu bioetyki. Konstytucyjnej ochronie i wazeniu w tym wypadku podlegają wartości takie jak autonomia informacyjna i decyzyjna jednostki oraz ochrona jej zdrowia i życia.

Jak zauważają przedstawiciele doktryny: „Podstawową trudnością w procesie stanowienia prawa w związku z wyzwaniem biomedycyny jest rozwiązanie konfliktu wartości i dokonanie wyboru aksjologicznych podstaw rozstrzygnięć. Można zauważyć, że między bioetyką i prawem istnieje szczególna zależność. Prawo potrzebuje refleksji bioetycznej. Nie można stanowić norm prawa w analizowanej dziedzinie bez refleksji nad wartościami, na jakich ma się oprzeć prawna regulacja. Jednocześnie, refleksja bioetyczna, akcentując wagę i zakres problemów, wskazuje bezpośrednio uzasadnienie konieczności przyjęcia prawnych rozstrzygnięć”³. Kwestia prawnych aspektów samobójstwa była wielokrotnie przedmiotem analiz zarówno prawnych, jak i bioetycznych. Europejski

² Zob. K. Łakomiec, Konstytucyjne gwarancje ochrony prywatności informacyjnej wobec rozwoju nowych technologii, „Przegląd legislacyjny” nr 1/2015, s. 68.

³ M. Grzymkowska, *Standardy bioetyczne w prawie europejskim*, Warszawa 2009, s. 30-31.

Trybunał Praw Człowieka stwierdził, że prawo jednostki do decyzji, w jaki sposób i w jakim momencie jej życie powinno się zakończyć, pod warunkiem że jest ona w stanie swobodnie wyrazić swoją wolę w tym zakresie i odpowiednio do tego działać, jest jednym z aspektów prawa do poszanowania życia prywatnego w rozumieniu art. 8 Konwencji. Jednocześnie jednak w ocenie Trybunału, Konwencję należy interpretować jako całość. Tak więc przy badaniu ewentualnego naruszenia art. 8 należy odwołać się do art. 2 EKPC nakładającego na władze obowiązek ochrony osób słabszych, również w związku z ich działaniami zagrażającymi ich własnemu życiu. Przepis ten zobowiązuje władze, aby uniemożliwiły jednostce odebranie sobie życia, jeśli nie podjęła ona takiej decyzji swobodnie i z pełną świadomością. Trybunał zauważył również, że znaczna większość państw członkowskich Rady Europy wydaje się przywiązywać większą wagę do ochrony życia jednostki niż do jej prawa do tego, aby je sobie odebrać. Świadczy to o posiadaniu przez państwa w tej dziedzinie dużej swobody⁴. Polskie prawo nie zakazuje samobójstwa i nie przewiduje karania niedoszłych samobójców. Jednocześnie zakazuje natomiast współdziałania w samobójstwie (mającego postać namowy lub udzielenia pomocy) i spowodowania targnięcia się człowieka w drodze znęcania się nad człowiekiem lub nękania go)⁵.

Należy wskazać, że procesy przetwarzania w centralnym rejestrze danych o osobach, które podjęły próbę samobójczą, w tym danych dotyczących ich zdrowia, w tym zdrowia psychicznego oraz podjętego leczenia muszą być analizowane bardzo uważnie. W wypadku ujawnienia takich informacji istnieje bowiem ryzyko stygmatyzacji osób, których dane są przetwarzane, co może się bezpośrednio przekładać na ich relacje z otoczeniem, pogorszenie stanu psychicznego czy problemy zawodowe. Warto również ocenić, czy istnienie Bazy Danych na rzecz Monitorowania i Profilaktyki Zachowań Samobójczych nie będzie wpływać na to, że osoby, w tym nie tylko te które podjęły próby samobójczą, ale również te, które takie działanie rozważają, będą obawiać poszukiwania pomocy ze względu na strach przed stygmatyzacją.

⁴ Zob. Haas przeciwko Szwajcarii - wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2011 r., skarga nr 31322/07, [w:] M.A. Nowicki, Europejski Trybunał Praw Człowieka. Wybór orzeczeń 2011, LEX, 2012, s. 303

⁵ Zob. art. 151 k.k.; art. 207 par. 3 k.k.; K. Burdziak, *Samobójstwo w prawie polskim*, Warszawa 2019.

Mając na względzie powyższe, działając na podstawie art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy z 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2020 r., poz. 627) zwracam się do Pana Ministra z prośbą o przekazanie Rzecznikowi informacji o pracach Zespołu roboczego ds. prewencji samobójstw i depresji przy Radzie ds. Zdrowia Publicznego Ministerstwa Zdrowia w omawianym zakresie, w szczególności o przesłanie uchwały z 10 kwietnia 2020 r. Będę również wdzięczny za przekazanie stanowiska Pana Ministra w tym zakresie, w szczególności co do okoliczności, które według Pana Ministra przesądzają o konieczności stworzenia Bazy Danych na rzecz Monitorowania i Profilaktyki Zachowań Samobójczych oraz oceny wpływu zbierania takich danych na prywatność jednostek z uwzględnieniem zabezpieczeń proceduralnych i technicznych danych osobowych.

Łączę wyrazy szacunku

Stanisław Trociuk

Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich

/-podpisano elektronicznie/